

Warszawa, dnia 5 lipca 2024 r.

Odbiorcy:

**Szanowna Pani Małgorzata Kidawa- Błońska
Marszałek Senatu**

**Szanowny Pan Jerzy Fedorowicz
Przewodniczący senackiej Komisji Kultury i Środków Przekazu**

**Szanowny Pan Waldemar Pawlak
Przewodniczący senackiej Komisji Gospodarki Narodowej i Innowacyjności**

Do wiadomości:

**Szanowna Pani Hanna Wróblewska
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

**Szanowny Pan Krzysztof Gawkowski
Minister Cyfryzacji**

Apel Związku Pracodawców Prywatnych Mediów Lewiatan (ZPPM Lewiatan), Konfederacji Lewiatan, Polskiej Izby Komunikacji Elektronicznej (PIKE), Związku Pracodawców Branży Internetowej IAB Polska, Polskiej Izby Informatyki i Telekomunikacji (PIIT), Krajowej Izby Gospodarczej Elektroniki i Telekomunikacji (KIGEiT), Polskiej Izby Radiodfuzji Cyfrowej (PIRC), (dalej „Izby”)

w sprawie projektu nowelizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawy o ochronie baz danych oraz ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (druk senacki 111)

APEL

Na posiedzeniu w dniu 28 czerwca 2024 r. Sejm przyjął ustawę o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawy o ochronie baz danych oraz ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi („Ustawa”), której celem ma być wdrożenie unijnych dyrektyw 2019/790 („Dyrektywa Autorska”) oraz 2019/789 (łącznie: „Dyrektywy”).

1. Art. 70 ust. 2¹ pkt 5 i 6

Art. 1 pkt 17 Ustawy wprowadza zmianę do art. 70 ust. 2¹ ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych („prawo autorskie”) w ten sposób, że w pkt 4 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje się pkt 5 i 6 w brzmieniu:

„5) stosownego wynagrodzenia z tytułu publicznego udostępniania utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym;

6) stosownego wynagrodzenia z tytułu reemitowania utworu.”

Apelujemy o usunięcie z Ustawy wskazanego wyżej dodatkowego wynagrodzenia płatnego obowiązkowo za pośrednictwem organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi („OZZ”), tj. tzw. tantiem od VOD (w tym streamingu w Internecie) (pkt 5) oraz od reemitowania (pkt 6).

**W związku z powyższym apelujemy o wniesienie i przyjęcie następującej poprawki do Ustawy:
- w art. 1 skreśla się pkt 17.**

2. Art. 43 ust. 2 i 3

Art. 1 pkt 11 Ustawy wprowadza zmianę do art. 43 prawa autorskiego w ten sposób, że:

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Wynagrodzenie powinno być godziwe i odpowiednie do zakresu udzielonego prawa, charakteru i zakresu korzystania oraz korzyści wynikających z korzystania z utworu.”;

b) dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Domniemywa się, że wynagrodzenie proporcjonalne do przychodów z korzystania z utworu spełnia wymogi, o których mowa w ust. 2.”;

**Apelujemy o następujące zmiany do art. 43 w brzmieniu nadanym mu Ustawą:
- w art. 1 w pkt 11 w art. 43:**

a) ust. 2 otrzymuje brzmienie :

„2.Wynagrodzenie powinno być godziwe, odpowiednie i proporcjonalne do zakresu udzielonego prawa, oraz charakteru i zakresu korzystania, przy uwzględnieniu wkładu twórcy lub wykonawcy w całość utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną oraz wszystkich innych okoliczności sprawy, takich jak praktyki rynkowe lub faktyczna eksploatacja utworu.”

b) skreśla się ust. 3.

3. Art. 86a

Art. 1 pkt 21 Ustawy dodaje do prawa autorskiego art. 86a w brzmieniu:

„Twórcy i wykonawcy utworu literackiego, publicystycznego, naukowego, muzycznego lub słowno-muzycznego, w tym twórcy opracowania takiego utworu, są uprawnieni do stosownego wynagrodzenia z tytułu publicznego udostępniania utrwalenia artystycznego wykonania w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym”.

Apelujemy o usunięcie wskazanego wyżej art. 86a. W związku z powyższym apelujemy o wniesienie i przyjęcie następującej poprawki do Ustawy:

- w art. 1 skreśla się pkt 21.

I. UZASADNIENIE DO PUNKTU 1 APELU

1. *Implementacja de minimis* – wdrożenie w zakresie Dyrektyw oraz zgodne Dyrektywami

1.1 **Rząd uzasadniał w trakcie prac nad projektem Ustawy, że powinna nastąpić implementacja *de minimis* Dyrektyw, czyli tylko w takim zakresie, jaki jest wymagany przez Dyrektywy.** Art. 1 pkt 17 Ustawy zdecydowanie poza to wykracza. Istotą zmienianego tym przepisem art. 70 ust. 2¹ prawa autorskiego, zwłaszcza w świetle dokonanych zmian w art. 43 oraz art. 44 prawa autorskiego (o czym niżej w pkt 2 apelu), nie jest bowiem zapewnienie twórcom i wykonawcom wynagrodzenia godziwego, odpowiedniego i proporcjonalnego, lecz wprowadzenie formuły wynagrodzeń **dotychczasowych**, wypłacanych za **obowiązkowym pośrednictwem OZZ**. Tego rodzaju wynagrodzenie jest czymś innym niż wynagrodzenie odpowiednie i proporcjonalne, o którym mowa w art. 18 Dyrektywy Autorskiej.

1.2 **Wprowadzenie wskazanych wyżej przepisów dodających do art. 70 ust. 2¹ prawa autorskiego tzw. tantiemy od VOD oraz reemitowania nie jest wymagane ww. Dyrektywami.** Wbrew szeroko forsowanej przez OZZ oraz środowiska twórców i artystów narracji, nie jest zasadne wywodzenie obowiązku wprowadzenia takich przepisów z art. 18 Dyrektywy Autorskiej, a strona rządowa była przeciwna wprowadzeniu tantiemy od reemitowania. W żadnej z Dyrektyw nie ma mowy o konieczności wprowadzenia dla współtwórców utworu audiowizualnego i artystów wykonawców stosownego wynagrodzenia z tytułu takich sposobów eksploatacji utworów (*de iure* audiowizualnych, gdyż art. 70 prawa autorskiego zamieszczony jest w rozdziale poświęconym takim utworom), pobieranego od korzystających za obowiązkowym pośrednictwem OZZ.

Narracja o zasadności takiego obowiązku znalazła niestety zrozumienie u części posłów skutkiem czego z mównicy sejmowej padło absolutnie nieprawdziwe twierdzenie że *„Obecnie Polska jest ostatnim krajem w całej Unii Europejskiej, w którym nie wdrożono dyrektywy zapewniającej twórcom i aktorom odpowiednie i proporcjonalne*

wynagrodzenie od serwisów streamingowych korzystających z ich dzieł”. Prawdą jest, że Polska jako jedyny kraj UE nie wdrożyła jeszcze dyrektywy 2019/790, natomiast nie jest prawdą, że Dyrektywa Autorska zapewnia prawo żądania tantiem od VOD (w tym streamingu) , jak też że wszystkie pozostałe kraje UE takie tantiemy wprowadziły. Także z uzasadnienia rządowego projektu ustawy jednoznacznie wynika, że inne państwa członkowskie podeszły do implementacji tego artykułu w inny sposób, jako generalne przyznanie uprawnionym prawa do wynagrodzenia odpowiedniego i proporcjonalnego do wkładu twórców i artystów. W istocie stało się tak także w Polsce, na skutek wprowadzonych w trakcie prac sejmowych poprawek zmieniających art. 43 prawa autorskiego poprzez zmianę treści ust. 2 (art. 1 pkt 11 lit a) Ustawy - vide pkt 2 niniejszego pisma niżej).

2. Zasada godziwego i odpowiedniego wynagrodzenia przewidziana przepisami Dyrektywy Autorskiej jest już zawarta w aktualnie obowiązujących przepisach prawa autorskiego oraz wzmocniona w nowym brzmieniu art. 43 oraz art. 44 wprowadzonym Ustawą. Tym bardziej implementacja Dyrektywy Autorskiej nie wymaga dodania do art. 70 ust. 2¹ prawa autorskiego tantiem od VOD (w tym streamingu w Internecie) oraz od reemitowania.

2.1 Obowiązujące prawo autorskie uwzględnia już zasadę godziwego, odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia przewidzianą w art. 18 Dyrektywy Autorskiej. Wskazane to zostało także w uzasadnieniu do projektu ustawy przedłożonego przez rząd: *„Mając na uwadze treść art. 18 oraz motywu 73 dyrektywy DSM uznaje się, że zasada „odpowiedniego” i „proporcjonalnego” wynagrodzenia istnieje już w polskim prawie autorskim. Wspomnianą zasadę wyraża art. 43 ustawy o prawie autorskim, który w ust. 1 ustanawia generalne prawo do wynagrodzenia w braku odmiennych uzgodnień stron. Z kolei art. 43 ust. 2 ustanawia mechanizm ustalania wysokości wynagrodzenia w sytuacji, gdy nie zostało ono określone w umowie”*

2.2 Dodatkowo, na skutek poprawki zasada godziwego, odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia wynikająca z Dyrektywy Autorskiej została już wstępnie wzmocniona w nowym brzmieniu art. 43 ust. 2 i 44 ust. 1 przyjętym w Ustawie:

a) Zgodnie nowym brzmieniem art. 43 ust. 2: *Wynagrodzenie powinno być godziwe i odpowiednie do zakresu udzielonego prawa, charakteru i zakresu korzystania oraz korzyści wynikających z korzystania z utworu.”* Celem takiego brzmienia art. 43 ust. 2 jest jeszcze lepsze oddanie art. 18 Dyrektywy Autorskiej. Jednocześnie wskazujemy na potrzebę modyfikacji ust. 2 art. 43, zgodnie z punktem 2 na wstępie niniejszego apelu.

b) Nowa treść art. 44 ust. 1 (tzw. klauzula bestsellerowa) jeszcze bardziej dobitnie zapewnia zachowanie proporcjonalności wynagrodzenia twórcy. Oddaje ona treść art. 20 Dyrektywy Autorskiej (zawartego, obok art. 18, w Rozdziale 3 - *„Godziwe wynagrodzenie twórców i wykonawców w ramach umów o eksploatację”*): *„W przypadku gdy wynagrodzenie twórcy jest niewspółmiernie niskie w stosunku do korzyści nabywcy autorskich praw majątkowych lub licencjodawcy, twórca może żądać stosownego podwyższenia wynagrodzenia przez sąd.”*

Tym bardziej w świetle powyższego wszelkie dalej idące zmiany dotyczące płatności wynagrodzeń na rzecz twórców i wykonawców wykraczają poza implementację Dyrektywy.

3. Tantiemy od reemitowania zostały dodane na etapie prac Komisji Prawa Autorskiego i Środków Przekazu („Komisja”) w dniu 19 czerwca 2024 r., bez konsultacji publicznych oraz oceny skutków regulacji. Będą one nieść istotnie szkodliwe skutki dla polskich przedsiębiorców oraz w konsekwencji również dla polskich widzów.

3.1 Dodatkowo do argumentów wskazanych w pkt 1 i 2 niniejszego pisma, przepis zobowiązujący operatorów (reemitentów) do zapłaty organizacjom zbiorowego zarządzania (OZZ) dodatkowego wynagrodzenia za reemitowanie utworów, tj. **pkt 6 w art. 70 ust. 2¹, został wprowadzony do projektu Ustawy podczas zamkniętego dla uczestnictwa publiczności posiedzenia Komisji w dniu 19 czerwca 2024r., do którego dopuszczono i udzielono głosu lobbyście jednej z OZZ. Przepis ten nie był przedmiotem konsultacji publicznych, a co istotne nie przeprowadzono Oceny Skutków Regulacji ani jakiegokolwiek innej analizy jego skutków ekonomicznych.**

Poprawce dodającej reemitowanie sprzeciwia się słusznie Rząd, również wskazując brak przeprowadzenia konsultacji publicznych oraz OSR.

Wprowadzanie tak znacznych dodatkowych obciążeń przedsiębiorców, zwłaszcza bez wcześniejszej pogłębionej analizy ekonomicznej, może nieść za sobą nieprzewidywalne skutki dla całego rynku audiowizualnego, szkodliwe dla działających na nim polskich przedsiębiorców, odwrotne do zamierzonych, a także dla widzów, grożące zwiększeniem bariery finansowej w dostępie do kultury i dorobku artystycznego.

3.2 **Większość polskich operatorów (reemitentów) to działające lokalnie polskie MŚP.** Proponowane dalsze obciążenia finansowe w postaci tantiem od reemitowania mogą być nie do udźwignięcia dla takich przedsiębiorców. Wbrew temu co wybrzmiewa w przestrzeni publicznej adresatami przepisów o tantiemach za reemitowanie nie są głównie międzynarodowe koncerny medialne. Zwracamy uwagę, że proponowana zmiana do art. 70 ust. 2¹ w zakresie samego reemitowania może doprowadzić do nagłego wzrostu obciążeń operatorów o 20%. Same OZZ mówią o nawet 40 mln zł rocznie. Ta zmiana sprawia, że jeszcze bardziej uzasadnione są obawy wyrażane w stanowiskach kilku izb gospodarczych dotyczące pogłębienia dysproporcji w warunkach prowadzenia działalności pomiędzy podmiotami medialnymi podlegającymi polskiej jurysdykcji a podmiotami zagranicznymi oferującymi polskim odbiorcom analogiczne usługi z pominięciem szeregu obowiązków wynikających z polskich ustaw!

3.3 **Dodanie reemitowania do art. 70 prawa autorskiego oznaczałoby wielokrotne pobieranie wynagrodzeń w tym samym strumieniu wartości, co byłoby całkowicie niezgodne z art. 18 Dyrektywy Autorskiej. Wynagrodzenie nie byłoby wówczas ani odpowiednie ani proporcjonalne, lecz wielokrotnione zwłaszcza, że OZZ stosują stawki wynagrodzeń liczone od przychodów, a nie dochodów.** Można tu wskazać dwie kluczowe spośród wpływających na to kwestii:

- Reemitenci (operatorzy) uiszczają już OZZ co roku ok. 200 milionów złotych z tytułu reemitowania, na podstawie aktualnie obowiązujących przepisów prawa autorskiego. Powyższa kwota wynika z publikowanych przez OZZ sprawozdań z działalności za 2022

r. (z czego gro stanowią kwoty płacone do ZAiKS oraz SFP). Dodatkowo kilkadziesiąt milionów złotych rocznie trafia od operatorów do Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej.

- Jednocześnie, stawki wynagrodzeń liczone są przez OZZ od przychodów, bez uwzględnienia kosztów ponoszonych przez operatorów. Operatorzy ponoszą znaczne koszty związane z reemitowaniem, czyli umożliwianiem widzom dostępu do kanałów telewizyjnych, na które składają się głównie opłaty licencyjne dla nadawców płacone przez operatorów nadawcom na podstawie umów o reemisję, koszty budowy i utrzymania sieci, niejednokrotnie tworzenia telewizji lokalnych. OZZ nie godzą się na to, by koszty te umniejszały podstawy uiszczanych im opłat.

3.4. **Wprowadzenie tantiem od reemitowania oraz od VOD doprowadzi do zmniejszenia budżetów na produkcję polskich treści. Pomysłodawcy takiej koncepcji ignorują fakt, że dostawcy VOD i reemitenci od lat inwestują w polskie produkcje filmowe, zatrudniając polskich twórców i artystów.** W tym kontekście warto zauważyć, że:

- Na potrzeby dystrybucji cyfrowej wydaje się około 1,5 mld zł rocznie – to środki które trafiają w dużej mierze do twórców i wykonawców.
- Budżety dostawców VOD i remitentów przeznaczone na zakup i produkcję treści audiowizualnych są ograniczone, a rynek audiowizualny jest trudny i bardzo konkurencyjny. Tantiemy od VOD i reemitowania płacone OZZ z pewnością pomniejszą budżety produkcyjne.
- Skutkiem będzie zubożenie oferty (szczególnie lokalnej) dla polskich widzów i mniejsze budżety na wynagrodzenia bezpośrednie dla twórców (nawet kilkadziesiąt procent uiszczanych OZZ tantiem może natomiast być przeznaczone na koszty funkcjonowania tych organizacji lub nie zostać skutecznie wypłacone uprawnionym, co także wynika z ich sprawozdań).

II. UZASADNIENIE DO PUNKTU 2 APELU

1. Należy ze zrozumieniem przyjąć kierunek proponowanych Ustawą zmian do art. 43 ust. 2 prawa autorskiego. Zdecydowanie wymagają one jednak modyfikacji, jako że w obecnym brzmieniu połączonym z brzmieniem art.43 ust.3 odbiegają od Dyrektywy. Proponujemy dalej idące i pełne oddanie art. 18 Dyrektywy Autorskiej poprzez poszerzenie treści tego przepisu uwzględniające m.in. proporcjonalność do *wkładu twórcy lub wykonawcy w całość utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną oraz do wszystkich innych okoliczności sprawy, takich jak praktyki rynkowe lub faktyczna eksploatacja utworu*. Będzie to stanowiło bardziej bezpośrednią implementację art. 18 Dyrektywy Autorskiej.
2. Jednocześnie apelujemy o skreślenie nowo proponowanego Ustawą ust. 3 w art. 43. Przepis ten wprowadza domniemanie, według którego wynagrodzenie spełnia wymogi z ust 2 art. 43, jeśli jest ono „*proporcjonalne do przychodów z korzystania z utworu*”.

Przepis został wprowadzony podczas posiedzenia Komisji. Zasadność i prawidłowość tego przepisu wymaga dokładniejszej analizy. Jego brzmienie proponowane Ustawą budzi wątpliwości interpretacyjne. Ust. 2 w art. 43 odnosi się do „*korzyści wynikających z korzystania z utworu*”.

Tymczasem ust 3 stanowi o proporcjonalności do „przychodów z korzystania z utworu”. Wprowadzanie przepisów o rozbieżnej terminologii, których celem ma być opis tej samej rzeczywistości, tj. zapewnienie odpowiedniego i proporcjonalnego wynagrodzenia dla twórców i wykonawców, wprowadza niepewność prawa w jego stosowaniu.

Ponadto, zgodnie z art. 18 Dyrektywy Autorskiej i motywem (73) do tej dyrektywy, proporcjonalność wynagrodzenia należy odnosić nie do przychodów z korzystania z utworu, a „do faktycznej lub potencjalnej wartości majątkowej praw udzielonych w ramach licencji lub praw przeniesionych, biorąc pod uwagę wkład twórcy lub wykonawcy w całość utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną oraz wszystkie inne okoliczności sprawy, takie jak praktyki rynkowe lub faktyczna eksploatacja utworu.”

Wobec czego domniemanie, które miałyby pomóc w rozumieniu, czym jest wynagrodzenie godziwe i odpowiednie, wydaje się tylko to utrudniać, a także budzi wątpliwość co do zgodności z art. 18 Dyrektywy Autorskiej. Treść art. 43 ust 1 oraz zmienionego zgodnie z proponowanym przez nas brzmieniem ust. 2, bez ust. 3, jest w tej sytuacji wystarczająca, lepiej zrozumiała i zdecydowanie bardziej zgodna z tekstem Dyrektywy Autorskiej.

III. UZASADNIENIE DO PUNKTU 3 APELU

- 1. Materia art. 86a proponowanego Ustawą jest już uregulowana w prawie autorskim, wobec czego dodanie art. 86a nie stanowi koniecznej implementacji Dyrektywy Autorskiej. Dodanie do prawa autorskiego art. 86a proponowanego Ustawą stanowi zatem regulację nadmiarową, a jednocześnie z uwagi na jej treść mogącą budzić istotne wątpliwości interpretacyjne w jego stosowaniu.**

Przepis ten, według treści przyjętej podczas posiedzenia Komisji, wprowadza zasadę, według której *twórcy i wykonawcy* określonych wylistowanych w tym przepisie utworów są uprawnieni do stosownego wynagrodzenia z tytułu *publicznego udostępniania utrwalenia artystycznego wykonania w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym* (np. audiobooków). Powyższy przepis dotyczy relacji umownych pomiędzy korzystającymi z praw a bezpośrednio uprawnionymi, a w przypadkach, w których zdecydowali się oni na dobrowolne powierzenie ich praw OZZ, za pośrednictwem OZZ.

Tymczasem z przepisów obowiązującego prawa autorskiego wynika już ogólna zasada, że twórcy jak i artyści wykonawcy należy się wynagrodzenie za korzystanie z utworu i artystycznego wykonania na każdym polu eksploatacji, w tym na polu *publicznego udostępniania utrwalenia artystycznego wykonania w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym* (art. 43 w zw. z art. 45, w zw. z art. 50, w zw. z art. 92 prawa autorskiego).

- 2. Treść art. 86a oprócz tego, że jest nadregulacją w stosunku do obecnego stanu prawnego, to wprowadza wątpliwości interpretacyjne i wypacza ideę prawa autorskiego, które z założenia ma regulować twórczość i wykonania o charakterze artystycznym (a nie każdy rodzaj wykonania).**

Przepis art. 86a został dodany w Rozdziale 11 „Prawa pokrewne” Oddziale 1 „Prawa do artystycznych wykonania”. Oddział ten w całości poświęcony jest regulacji **praw artystów**

wykonawców do artystycznych wykonawców. Tymczasem art. 86a, dodatkowo do już istniejących przepisów ogólnych, reguluje wynagrodzenia dla:

- **twórców**, czyli uprawnionych, których ten rozdział w systematyce przepisów prawa autorskiego nie dotyczy, oraz
- **wykonawców**, a nie „artystów” wykonawców, których dotyczy przedmiotowy rozdział, niezależnie zatem od tego, czy wykonanie ma wartość artystyczną.

Proponowany przepis art. 86a wprowadza dezorientację i niejasności co do zakresu jego stosowania. I tak np. można teoretycznie mieć wątpliwości, czy wynagrodzenie na podstawie przepisów prawa autorskiego, wynikające z tego dodanego artykułu, ma być też należne prezenterom TV (którzy nie są artystami wykonawcami) lub jakimkolwiek innym osobom odczytującym przykładowo artykuły prasowe, jeśli utrwalenie tego wykonania udostępniane jest w Internecie. Jeżeli ktoś uznałby że tak, podważałoby to kluczową logikę prawa autorskiego, które co do zasady dotyczy twórczości i wykonawców o charakterze artystycznym.

Taki sposób stanowienia prawa, jak opisany w niniejszym pkt III wyżej, stanowi źródło problemów dla jego stosowania. Konieczne jest głębsze przemyślenie potrzeby i treści proponowanej regulacji tak, aby właściwie i zrozumiale wpisywała się ona w system prawa autorskiego, w odrębnym od implementacji Dyrektywy Autorskiej procesie.

Odnosząc się do całości niniejszego pisma, jeszcze raz zatem apelujemy o odrzucenie w pracach nad ustawą implementującą Dyrektywy do prawa autorskiego zmian wykraczających poza Dyrektywę, a jednocześnie wprowadzających dodatkowe istotne obciążenia finansowe dla przedsiębiorców sektora audiowizualnego, zwłaszcza polskich MŚP. Zmiany takie mogą wpłynąć istotnie negatywnie na cały polski rynek audiowizualny, w tym polskich widzów.

Łączymy wyrazy szacunku,

Prezes Zarządu ZPPM Lewiatan
Teresa Wierzbowska

Prezydent Konfederacji Lewiatan
Maciej Witucki

Prezes Zarządu PIKE
Bogdan Łaga

Prezes Zarządu KIGEiT
Stefan Kamiński

Prezes Zarządu PIIT
Andrzej Dulka

Prezes Zarządu IAB Polska
Włodzimierz Schmidt

Prezes Zarządu PIRC
Jacek Silski